

17 באוגוסט 2015

לכבוד
מר ניר ברקת
ראש עיריית ירושלים
ככר ספרא 1
ירושלים

באמצעות פקס : 02-6296014
ודוא"ל : nir@jerusalem.muni.il

שלום רב,

הנדון: השכונות שמעבר לחומת הפרדה - עשור של התחייבויות לא ממומשות

1. אנו פונים אליך בדרישה להתערבותך הדחופה בסוגיית מצבן המידרדר של השכונות הירושלמיות המצויות מעבר לחומת הפרדה ומימוש חובותיך כלפי תושבי העיר ירושלים. תושבי ותושבות שכונות אלו, המתגוררים בתוך שטחה המוניציפלי של ירושלים, סובלים מאז הקמת חומת הפרדה מהזנחה חריפה וממושכת מצד הרשויות הישראליות בכלל ועיריית ירושלים בפרט. כתוצאה מכך, נפגעות זכויותיהם הבסיסיות ביותר של התושבים באופן חמור בתחומים המצויים באחריות של העירייה. כראש עיריית ירושלים, אנו מצפות ממך לקבל אחריות אישית על הדברים ולהוביל שינוי שורשי ביחס לשכונות אלה.

2. מכתב זה נשלח במקביל לפנייתנו לראש הממשלה מיום 9.8.2015, בה ביקשנו את התערבותו למימוש התחייבויות הממשלה כלפי השכונות. כפי שפירטנו בהרחבה במכתבנו, התנהלותן של הרשויות סותרת שורה של התחייבויות מצד ממשלת ישראל, ובראשן [החלטת הממשלה מס' 3783](#) מיולי 2005, בדבר "היערכות משרדי הממשלה בנושא "עוטף ירושלים" והטיפול באוכלוסייה במרחב ירושלים כתוצאה מהקמת הגדר" (להלן: "ההחלטה" או "החלטת הממשלה"). התחייבויות אלו נועדו לשמור על זכויות התושבים ומרקם חייהם לאחר הקמת חומת הפרדה, ולהבטיח את המשך הקשר השוטף שלהם עם שאר חלקי העיר. במקום זאת, בפועל, השכונות "נותקו", התשתיות שלהן קרסו, ותושבי המקום מצאו עצמם חיים בשטח הפקר, ב-No Man's Land. (המכתב לרה"מ מצורף כנספח למכתב זה, וזמין גם בקישור: <http://bit.ly/1Iv6cWJ>).

3. בתום עשור לקבלת החלטת הממשלה, אשר הטילה אחריות לביצוע היערכות מיוחדת גם על עיריית ירושלים בשיתוף משרדי הממשלה השונים, וחרף הצפת הבעיות באופן תכוף על-ידי האגודה לזכויות האזרח וארגונים נוספים, לא מומשו מרבית ההתחייבויות. מצבן של השכונות לאחר עשור של הזנחה הפך לאקוטי והוא מחייב התערבות דחופה ומיידית למימוש זכויות האדם הבסיסיות של התושבים, ובראשן הזכויות לכבוד, לחיים, ולשלמות הגוף.

4. החלטת הממשלה התייחסה למספר תחומים שבאחריות עיריית ירושלים: הקמת מתחם שירותים עירוניים במחסומים, הקמת מינהל קהילתי עוטף ירושלים, הסדרת אזורי רוכלות, אכיפת הסדר העירוני בסביבת המחסומים, והיערכות משותפת עם משרד החינוך למימוש

הזכות לחינוך. לצד התחייבויות מפורשות בתחומים אלו שנכללו בהחלטת הממשלה, קיימת אחריות שוטפת של העירייה כלפי תושבי השכונות אשר נפרסת על תחומים רבים נוספים. על מנת לייעל את הדברים, נתמקד בנושאים הבורערים אשר מחייבים נקיטת צעדים מיידיים:

א. חינוך

מצב החינוך בשכונות שמעבר לחומה מאופיין במחסור גדול בכיתות לימוד, כיתות לימוד לא תקניות, וצפיפות מרובה. לא מתקיימת בנייה של בתי ספר בשכונות מעבר לחומה כלל וכלל, ומערך ההסעות של תלמידים מתוך השכונות לתוככי החומות מסורבל ובעייתי.

בשכונות שמעבר לחומה ישנם ארבעה בתי ספר יסודיים רשמיים בלבד (מהם שניים שכוללים מספר כיתות קטן של חטיבת ביניים), אשר מונים בסך הכל 88 כיתות. בנוסף ישנן 5 כיתות גן רשמיות. מרבית הכיתות הרשמיות שמעבר לחומה הן כיתות לא תקניות. **אין בשכונות אלה אף לא תיכון עירוני אחד.** כתוצאה מכך, במערכת החינוך העירונית הרשמית שמעבר לחומה לומדים רק 2,453 תלמידים.

את המחסור שנוצר ממלאים, באופן חלקי, בתי ספר שאינם רשמיים, המוקמים ביוזמת התושבים ועמותות פרטיות. בשכונות ישנן 462 כיתות בבתי ספר שבמעמד "מוכר שאינו רשמי" וכן 125 כיתות בבתי ספר פרטיים. יוצא, כי רק **13% מהכיתות בשכונות אלו שייכות לחינוך הרשמי.** על פי נתוני המינהל הקהילתי עוטף ירושלים, **בשנת 2014 עמד המחסור בכיתות לימוד מעבר לחומה על כ-100 כיתות¹.**

נוכח המחסור האדיר בכיתות נאלצים אלפי תלמידים לצאת מדי יום בהסעות לבתי הספר שמעבר השני של החומה. ההסעות של עיריית ירושלים מביאות מידי יום כ-3,500 תלמידים מאזור מחנה הפליטים שועפאט וכ-300 תלמידים נוספים מאזור שכונת כפר עקב אל בתי הספר בתוככי החומה. תלמידים אלה מבליים בין 45 ל-90 דקות בדרכים מדי יום. מהחלטת הממשלה עולה כי ההסעות היו אמורות לשמש פתרון לטווח הקצר בלבד עד לבנייתם של בתי ספר חדשים בשכונות והשכרת כיתות נוספות. בפועל, פתרון זה הפך לפתרון קבע למרות שהוא בלתי סביר ופוגע בזכות לחינוך. עלות ההסעות עומדת על סכום של כ-8 מיליון ש"ח בשנה. ברור כי מוטב היה לו כסף זה היה מושקע בבניית בתי ספר ראויים בתוך השכונות.

בהקשר זה, חשוב לציין גם את פסיקתו של בית המשפט העליון בבג"ץ 5373/08 **אבו לבדה נ' שרת החינוך** (ניתן ביום 6.2.2011), אשר קבע כי בתוך חמש שנים על המדינה לייצר "תשתית פיסית הדרגתית" של כיתות לכל תלמידי ירושלים המזרחית במסגרת החינוך הרשמי בעיר. בפברואר הקרוב צפויות חמש השנים לחלוף, ונדמה כי המצב בשכונות שמעבר לחומה מעולם לא היה גרוע יותר.

¹ מכתב של מנהל מינהל הקהילתי עוטף ירושלים מר קולין היימס לח"כ עדי קול יו"ר הוועדה לפניות הציבור בכנסת 4.3.2014.

ב. תברואה

עיריית ירושלים החליטה להפריט את שירותי התברואה הניתנים בשכונות מעבר לחומה והותירה את המלאכה בידיו של קבלן פרטי. שירותים מופרטים אלו אינם מתקרבים לסטנדרטים של השירותים שניתנים על ידי העירייה בשכונות אחרות. בין השאר, שירות התברואה לקוי, לא סדיר, ולא מפקח כראוי ע"י העירייה. בינתיים, תושבי ותושבות השכונות משלמים מחיר כבד בזכותם לבריאות, לשלמות הגוף, ולכבוד.

בשל השירות הגרוע בשכונות הפכו ערימות הזבל שבצדי הרחובות למפגע סביבתי חמור ביותר ולמרבח האירוניה לחלק מהנוף הקבוע בשכונות. מכליות הזבל המועטות שמוצבות בשכונות אינן מצליחות להכיל את האשפה, תדירות הפינוי קלושה ועובדי ניקיון כמעט שאינם בנמצא בשכונות האלו. הזנחה זו יוצרת מפגעים תברואתיים רבים: ערמות אשפה מצחינות מעטרות את הרחובות, ומפעם לפעם מועלות באש, אז הן פולטות עשן וגזים רעילים. מצב זה יוצר מצע נוח להזנה והתרבות של מזיקים, חרקים, כלבים משוטטים וחתולי רחוב. השכונות נראות כעירות עוני קשות במדינות עולם שלישי.

ממידע שהגיע לאגודה לזכויות האזרח עולה כי אחת הבעיות העיקריות בהפרטת שירותי התברואה היא תנאי המכרז שפרסמה העירייה. מתברר, כי מספר התושבים וכמות הזבל שמחויב הקבלן לפנות בשכונות נמוכים באופן משמעותי מהמציאות בפועל, שהרי למרבה האבסורד, מספרם הכולל של תושבי השכונות כלל אינו ידוע לרשויות. היעדרו של מידע רשמי ואמין הנוגע למספר התושבים ממחיש היטב את התעלמות הרשויות ובראשן עיריית ירושלים מהנעשה מעבר לחומה. בהתבסס על מקורות מידע שונים, אנו אומדים את מספרם, בזהירות, בלמעלה מ-120,000 אישה ואיש, מרביתם בעלי תעודות זהות ישראליות.

האחריות למצב התברואתי המסוכן שנוצר בשטח הנה בראש ובראשונה של עיריית ירושלים. המחדל הקשה שבאי נקיפת אצבע בנדון, חרף פניות חוזרות ונשנות מצד התושבים לעירייה, מטילה עליך אחריות אישית וחובה לשינוי המצב הנוכחי באופן מיידי.

ג. תשתיות קורסות ומרחב ציבורי מסוכן ולא נגיש

בהודעת המדינה לבית המשפט העליון בבג"ץ ראס חמיס הצהירה המדינה כי: "השאיפה היא להשוות את רמת התשתיות בעוטף ירושלים לזו הקיימת ביתר חלקי העיר הנמצאים מעברה הישראלי של הגדר". (פסקה 35 להודעת המדינה בבג"ץ ראס חמיס מיום 20.8.2007). **אולם בפועל התשתיות המעטות הקיימות בשכונות מעבר לחומה קורסות, ושירותים עירוניים כמעט ואין. התוצאה מרחב הציבורי מלוכלך, מסוכן ומאיים – אין כדוגמתו בירושלים וספק אם בישראל כולה.**

לצד המצב התברואתי המתואר, תנאי הכבישים בשכונות בכי רע. הדרכים מלאות מהמורות, משופעות ומסוכנות ו"כבישים" רבים מחייבים נסיעה ברכבים מסוג 4X4. בנוסף, רחובות רבים כמעט ולא סלולים ו/או לא מרובדים מזה שנים רבות, אין מדרכות בצדי הכבישים להולכי רגל ואין תאורה בכבישים. אין מגרשי משחקים לילדים, ואין מרחב ציבורי מכיל כלל וכלל. שירותי שיפור פני העיר (שפ"ע), כמו

שירותי התברואה, מופרטים ומסופקים באמצעות גורם חיצוני, ולא על ידי עיריית ירושלים בעצמה.

מערכת המים הניקוז והביוב הקיימת כיום בשכונות, לא נועדה לספק כמות התושבים שמתגוררים כיום בשכונות. ולכן סובלות השכונות מניתוקי מים, מהצפות של ביוב, ומי גשמיים. מה שאילץ את התושבים לעתור במרץ 2014 לבג"ץ, באמצעות האגודה לזכויות האזרח בדרישה לחיבור השכונות באזור מחנה הפליטים שועפאט לרשת המים.² תאגיד הביוב והמים של ירושלים, הגיחון, הכין תוכניות לשדרוג מערכות המים, הביוב והניקוז באזור, אולם בהיעדר מימון תוכניות אלו לא מומשו עד כה.

המצב הבלתי אפשרי שנוצר אילץ את התושבים להיכנס לנעלי הרשויות וליצור יש מאין, ללא תקציב וללא שלטון. ועדים מקומיים אוספים כספים מהדיירים ומשתמשים בהם לריבוד וסלילת כבישים ולהנחת צינורות ביוב וניקוז. צוותי חירום שהוקמו בשנים האחרונות מעניקים עזרה ראשונה, מפנים לבתי חולים, ומכבים שריפות. יחד עם זאת, ברור כי אין ביכולתן של התארגנויות אלטרנטיביות אלו להחליף שלטון ואין בהן כדי לפטור את הרשויות מאחריותן. הבעיות והפגיעות החמורות בזכויות התושבים, מחייבות שידוד מערכות מקיף והקצאת משאבים רבים לטובת העניין.

ד. חולשתו של המינהל הקהילתי

הקמת מינהל קהילתי עוטף ירושלים, כפי שנקבע בסעיף א' להחלטת הממשלה, נועדה לתת מענה להיערכות ברמה העירונית. למינהל הקהילתי היה אמור להיות תפקיד משמעותי בהבטחת השירותים המוניציפאליים לתושבים אבל בפועל הוא לא מממש את תפקידו ואין לו השפעה ממשית על תנאי החיים בשכונות. בנובמבר 2006, חודשיים לאחר הקמת המינהל הקהילתי, פרסם מנהלו דאז, מר קולין היימס, מסמך חמור המציג תמונת מצב עגומה של השירותים הניתנים בשכונות ברמה העירונית והממשלתית ("שכונות ירושלים שמעבר לגדר הביטחוניות: תמונת מצב"), מינהל קהילתי עוטף ירושלים, נובמבר 2006). במסמך פורטו שורה של צעדים שיש לנקוט בהם כדי לשפר את מצב השכונות, שהיה כבר אז בכי רע ומאז רק הידרדר. **על אף שחלפו מאז כמעט 9 שנים, הפתרונות שהוצגו לא יצאו לפועל והבעיות שעליהן הצביע המינהל הקהילתי כבר בעת הקמתו רק החרפו.** עדות לכך ניתן למצוא במכתב מפורט ששלח בשנה שעברה המינהל הקהילתי ליו"ר הוועדה המיוחדת לפניות הציבור בכנסת, בו פרש מחדש את עוגמת המצב. **התקציבים הזניחים שמועברים למינהל הקהילתי בצד קריסת המערכות הטוטאלית וחולשתו המוחלטת כאמצעי לשינוי היסודי הנדרש בשכונות, מרוקן מתוכן כל טעם לקיומו בהתאם להחלטת הממשלה, ומצריך מחשבה מחודשת כיצד להביא בפועל לשינוי המיוחל.**

5. יש לומר זאת בבירור – עיריית ירושלים נטשה את השכונות שמעבר לחומה. עשר שנים של מדיניות הזנחה והעדר שלטון חוק היוו זרז להיווצרותו של שטח הפקר בכל המובנים: בהיבט חברתי, התרבותי, התכנוני והביטחוני.

² בג"ץ 2235/14 ג'מיל רשד סנדוקה נ' רשות הממשלתית למים וביוב זמין בקישור <http://www.acri.org.il/he/30915>

6. במענה לפניית חוזרות ונשנות שלנו ושל התושבים לעיריית ירושלים ולגורמים נוספים, נאמר לנו לא פעם כי הבעיות הביטחוניות הן המונעות מתן שירותים ראויים לשכונות. אנו מודעים לכך שהפיכתן של השכונות לשטח הפקר יצרה בהן מציאות ביטחונית קשה ומורכבת. אולם אנו דוחים מכל וכל את הטענה, כי הרשויות הישראליות – שיצרו במעשיהן ובמחדליהן את התוהו ובוהו הזה – פטורות כעת מחובתן לספק באופן מלא את כלל השירותים להם זכאים התושבות והתושבים. רשויות המדינה, ובמיוחד עיריית ירושלים, שהיא הכתובת הראשונה של התושבים לשירותים עירוניים אינן יכולות להצדיק את המשך אזלת היד וההפקרה המוחלטת של האנשים הללו באמצעות הטיעון הביטחוני.

7. כדי לערוך את השינוי היסודי הנדרש, אנו סבורים כי יש לגבש בדחיפות תכנית כוללת לפתרון מגוון הבעיות הקשות שמהן סובלים התושבים. בהתאמה לכך יש להקצות משאבים תקציביים ייעודיים, במיוחד על רקע הזמן הרב שחלף מהתחייבויות המדינה כלפי התושבים, והמציאות הקשה מנשוא שנוצרה בשטח. אנו מציעים שהנושא ירוכז בידיים של אדם בכיר מטעם העירייה אשר יוכל להוביל את המהלך הנדרש, ויתאם את העבודה בין המחלקות השונות בתוך העירייה, ללא דיחוי.

8. נשמח להיפגש עם כל הגורמים הרלוונטיים ולסייע בקידום פתרונות ראויים. אנא השיבונו בדחיפות המתבקשת כיצד בדעתכם לטפל בעניין.

בכבוד רב,
נסרין עליאן, עו"ד

לוט : מכתב האגודה לזכויות האזרח לראש הממשלה מיום 9.8.2015